

НГ-ИНФАРМ

НЯХАЙ ВАС НЕ ЗДЗІЇЛЯЕ ВУСАТЫ ТРАМВАЙ

АЛЕКСАНДР ФЯДУТА НА ЖУРФАКУ

ВЕДЫ, ИНТЕЛЕКТ — НОВЫЙ КАПИТАЛ ДЗЯРЖАВЫ

7. Усталяваць дзяржаўны і не дзяржаўны (камерцыйны) пенсійны фонд для ўсіх груп насельніцтва.

8. Бягуць і капітальны рамонт устаноў адукацыі ўскласці на органы мясцовага ўлады.

ІДРЫГАЙЛОЎСКІ,
народны дэпутат Брэсцкага абласнога Савета народных дэпутатаў, дырэктар сярэдняй школы №17 Брэста.

Пажартавіці, гулілія папашаправалялі па прасекі;
Скарымі, завілі па слаб жадаю астрылілізі штоме
сці ад джэржакі "100 бакса па на "рыла".

Цяжка сказаць ці будзе поўнасцю задаволе-
на іх заяўка, але падстава для яшчэ большай
вяселіцы ў студэнцкаў ёсць: нягледзячы на
цяжкія ўмовы, у якіх апынулася краіна, ура-
дукае сродкі, каб студэнцкай стыпендыі хапіла
не толькі на хлеб і малака.

1994

34

КАНЦЭПЦЫЯ СТАНДАРТАЎ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ (АСНОЎНЫЯ ПАЛАЖЭННІ)

I. Агульная характарыстыка адукацыйнага стандарту

Школа Беларусі за апошнія дзесяцігоддзі прайшла даволі складаным шляхам. Старая сістэма адукацыі з яе жорсткай нарматыўнасцю і ўраўніваўчай паступова адыходзіла ў нібыт, а прадзе станавлення новай сістэмы зараз ужо прайшоў пачатковую стадыю і наблізіўся да свайго кульмінацыйнага моманту. Рэспубліканскі агляд працы абнаўлення адукацыйнай сістэмы вымушае прызнаць, што пачатковы этап рэформы школы меў, побач з агульным станоўчым вынікам, і некалькіх выдаткаў. Яны выражаны ў тым, што ўвядзенне дыферэнцыраванага навучання ў старэйшых класах школьнага суправаджаўся пераацэнкай агульнай сярэдняй адукацыі. Выпраўленне перакосаў у эксперыментальнай рабоце па дыферэнцыраваным навучанні пераацэна была агульнай сярэдняй адукацыі. Выпраўленне перакосаў у эксперыментальнай рабоце па дыферэнцыраваным навучанні пераацэна была агульнай сярэдняй адукацыі. Выпраўленне перакосаў у эксперыментальнай рабоце па дыферэнцыраваным навучанні пераацэна была агульнай сярэдняй адукацыі.

Бяспечна адна з асноўных асаблівасцяў, якая напамінае аб неабходнасці пераацэнкі работы па стварэнні адукацыйных стандартаў. Беларусі на сённяшні дзень уключылася ў сусветную адукацыйную прастору. Гэта азначае, што нашою час суаднесены нашай сістэмы адукацыі з адукацыйнымі сістэмамі іншых краін. Унікальнасць нашага адукацыйнага дакументаў аб адукацыі, прызначаных іх у сусветным супольнасце. Таму стандарты неабходны не толькі ў мэтах рэформы нашай адукацыйнай сістэмы, але і з разлікам на супрацоўніцтва з іншымі краінамі.

Пры распрацоўцы канцэпцыі стандарту выкарыстаны вопыт замежных краін, дэталёва вывучаліся і тэорыя асноўнага адукацыйнага стандарту Расійскай Федэрацыі, аб'яўленыя вопыт развіцця адукацыйных сістэм у Рэспубліцы Беларусь. Канцэпцыя стандарту агульнай сярэдняй адукацыі а'ўляецца тэарэтычна-метадальным дакументам, які вызначае шлях распрацоўкі нацыянальных стандартаў розных узроўняў і на аснове іх — школьных праграм і іншых нарматыўных дакументаў.

Стандарты павінны дакладна размяжваць у школьных праграмах тое, што неабходна кожнаму вучню для ўдзелу ў працэсе дзейнасці пасля школы, і тое, што неабходна выпускніку для яго далейшай вучбы і спецыялізацыі. Увядзенне стандарту забяспечыць ідэнтыфікацыю базіснага ядра адукацыі не толькі ў асноўнай, але і ў поўнай сярэдняй школе. Без гарантэаванага ўзроўню базіснай падрыхтоўкі на ўсіх ступенях навучання нельга ажыццявіць прынятыя перамены і бесперапыннасць адукацыі, прадуладжана ў нашым адукацыйным канцэпцыі. Канцэпцыя а'ўляецца агульнаадукацыйнага патэнцыялу школы.

Стандарт — гэта дзяржаўныя нормы адукацыі, якія ўвядзеныя ў аснову і структуры адукацыі, узровень засваення адукацыі, формы і метады вымярэння і ацэнкі вынікаў навукальнай дзейнасці. Асноўныя аб'екты стандартызацыі а'ўляюцца адукацыі, яе структура, аб'ём навукальнай нагрузкі і ўзровень падрыхтоўкі вучняў.

Стандарт павінен забяспечыць стабільнасць вызначанага ўзроўню адукацыі, яе пастаяннае ўдасканаленне з улікам перспектыв развіцця грамадства. Асноўныя палажэнні стандарту канкрэтызуюцца ў працэсе распрацоўкі навукальнага плану, праграм, а таксама шэрагу нарматыўных дакументаў. Палажэнні стандарту — гэта арыенцір для стварэння падручнікаў, навукальных дапаможнікаў, лабараторнага абсталявання, наглядных дапаможнікаў і іншых сродкаў навучання.

Прынцыпы стандартызацыі азначаюцца ў прамой залежнасці ад таго, якія аб'екты стандартызацыі. Калі навукальнае працэс складае аснову адукацыі, то найбольш значымасць набываюцца такія прынцыпы стандартызацыі, якія скіраваны на актывізацыю гэтага працэсу. У ліку асноўных можна выдзяліць наступныя прынцыпы:

- перамяшчэнне стандарту па ступенях навучання і канкрэтных аб'ектах ведаў;
- стабільнасць стандарту на працягу пэўнага прамежку часу і магчымасць яго ўдасканалення ў выпадку стварэння новых умоў для яго рэалізацыі;
- магчымасць інструментальнай правяркі стандарту;
- улік месцовых і рэгіянальных умоў пры вызначэнні змястоўнай часткі стандарту.

Функцыі стандарту цесна звязаны паміж сабой і выступаюць у нерарыўным адзістве. Так, функцыя павышэння якасці адукацыі прадугледжвае гарантэаванае дасягненне кожным вучнем зараней заданых узроўню базіснай падрыхтоўкі. Функцыя гуманізацыі адукацыі забяспечвае вучню права выбару найбольш прыкметнага для яго шляху індывідуальнага развіцця, дае магчымасць навучацца на максімальна пільным узроўні. Ажыццяўленне функцыі кіравання дазваляе павялічыць аб'ектыўнасць кантролю за выкананнем патрабаванняў стандарту. І, нарэшце, функцыя сацыяльнага рэгулявання будзе гарантэаваць больш стабільную паўнацэннасць базіснага ўзроўню адукацыі, умяшчэнне адукацыі ў агульнае адукацыйнае прастору ў краіне, забяспечэнне эквівалентнасці адукацыі.

У кожным стандарте павінны быць вызначаны: мэты навучання, кампанентны састаў курса або прадмета, асноўныя ацэнкамернасці і паняцці, узровень іх ўвядзення і планы ўзровень валодання іх.

II. Структура стандарту

Распрацоўка стандарту прадугледжвае тры этапы работы: 1) стварэнне канцэпцыі стандарту, 2) падрыхтоўка часовага стандарту агульнай сярэдняй адукацыі, 3) дэталёвая распрацоўка стандарту адукацыйных абласцей і на аснове іх — стварэнне новых або ўдасканаленне існуючых школьных праграм.

Структурную аснову часовага стандарту могуць склаціць наступныя яго раздзелы:

— Уступная частка (рэалізацыя праў стандарты асноўных палажэнняў заканадаўства Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, асаблівасці структуры і зместу агульнай сярэдняй адукацыі на ўмовах разнаўзроўнявай сістэмы навучання).

— Асновы арганізацыі адукацыйнай сістэмы ў школе (тыднёвая нагрузка, абавязковая колькасць урокаў у кожным класе, рэжым дэма, уменыя заданні, бюджэт рабочага часу вучня, сістэма ацэнак, умовы пераходу і выпуску вучняў).

— Змест і структура стандарту адукацыйнай абласці (агульная характарыстыка адукацыйнай абласці. Структурныя адзінкі ў складзе адукацыйнай абласці: прадмет, раздзел прадмета, тэма

“Настаўніцкая газета” працягвае публікаваць матэрыялы, прысвечаныя стандартызацыі адукацыйнай сістэмы. Сёння мы друкуем у скарачаным выглядзе тэкст канцэпцыі стандарту агульнай сярэдняй адукацыі.

Асноўныя палажэнні канцэпцыі вызначаюць напрамкі даследчай работы па стварэнні часовага стандарту агульнай сярэдняй адукацыі. Мяркуюцца, што гэты дакумент пакладзе пачатак шматграннай рабоце па вырацоўцы такіх стандартаў, якія павінны вызначыць дакладныя межы паміж рознымі ўзроўнямі навучання ў сучаснай агульнаадукацыйнай школе.

Поўны тэкст канцэпцыі будзе змешчаны ў часопісе “Адукацыя і выхаванне”. Свае заўвагі і прапановы па канцэпцыі прысылайце ў рэдакцыю “Настаўніцкай газеты”.

раздзел, вучэбны элемент. Характарыстыка прадметаў, якія ўваходзяць у стандарт адукацыйнай абласці).

— Палажэнні да ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў (у межах канкрэтных прадметаў данай адукацыйнай абласці).

— Вымярэнне стандарту і сістэма ацэнак (рэкамендацыі па выкарыстанні вымяральных стандарту. Праверка ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў. Сістэма ацэнак).

У стандартах адукацыйных абласцей, у адрозненне ад часовага стандарту агульнай сярэдняй адукацыі, павінны быць дакладны пералік раздзелаў і тэм па кожнаму прадмету, больш канкрэтныя палажэнні да ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў, апісанне працэсу вымярэння стандарту і парадка выкарыстання сістэмы ацэнак. Стандарт адукацыйнай абласці не проста дапаўняе агульныя палажэнні часовага стандарту, а ўвядзенае кожны раздзел навукальнага прадмета, напавядаючы яго канкрэтныя паняцці, фактычнымі звесткамі і лічбамі. Пры распрацоўцы школьных праграм гэты дакумент будзе мець асновазнае значэнне.

Рэкамендуецца наступная прыкладная структура стандарту адукацыйнай абласці:

— Агульная характарыстыка адукацыйнай абласці (яе педагогічныя функцыі. Кароткая характарыстыка прадметаў, якія ўваходзяць у адукацыйную праграму).

— Базісны і павышаны ўзроўні адукацыі на прадметах (па кожнаму прадмету выдзяляюцца “Асноўныя матэрыялы”, што складае базісны ўзровень адукацыі, і “Дадатковыя матэрыялы”, які адпавядае павышанаму ўзроўню).

— Палажэнні да ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў (у гэтым раздзеле таксама выдзяляюцца “Палажэнні да базіснага ўзроўню” і “Палажэнні да павышанага ўзроўню”).

— Кантроль за выкананнем патрабаванняў стандарту (сістэма вымяральных стандарту для кожнай ступені навучання. Апісанне працэсу вымярэння. Сістэма ацэнак).

Змест навучання ў 1—4 класах вызначаецца з арыентацыяй на пераацэнку фарміравання асноўных бакоў культуры асобы. На гэтым узроўні адукацыі выдзяляюцца ў якасці самастойных існуючых адукацыйных абласцей:

I. Мова (Прадметы: беларуская мова, руская мова, замежная мова, мова нацыянальнай меншасці). 2. Матэматыка (Прадметы: матэматыка). 3. Наваколны свет (Прадметы: чалавек і свет, асяродок і наваколны свет, прыродазнаўства, мая Радзіма — Беларусь). 4. Мастацтва (Прадметы: выяўленчае мастацтва, музыка і спева). 5. Фізікультура (Прадметы: фізічная культура). 6. Працоўная падрыхтоўка (Прадметы: працоўнае навучанне, мастацтва працы, паводнае заняткі па выбару вучняў).

У другой і трэцяй ступенях навучання (5—11 класы) з'яўляецца адным набор адукацыйных абласцей. Большасць прадметаў аб'яднаны ў адукацыйныя абласці з такімі назвамі, каб у перспектыве можна было ствараць з блізка па профілю прадметаў інтэграваныя курсы. Усёго прапануецца для 5—11 класаў 8 адукацыйных абласцей. I. Мова і літаратура (Прадметы: беларуская мова, беларуская літаратура, руская мова, руская літаратура, замежная мова, мова нацыянальнай меншасці). 2. Мастацтва (Прадметы: выяўленчае мастацтва, музыка і спева, сусветнае мастацтва культуры). 3. Матэматыка (Прадметы: матэматыка). 4. Грамадазнаўства (Прадметы: гісторыя Беларусі, усёагульнае гісторыю, чалавек і грамадства). 5. Геаграфія (Прадметы: геаграфія, экалогія). 6. Прыродазнаўства (Прадметы: біялогія, фізіка і астраномія, хімія). 7. Фізічная культура (Прадметы: фізічная культура). 8. Тэхнічныя (Прадметы: інфарматыка, працоўнае навучанне, у тым ліку як саставная частка гэтага прадмета — чарчэнне; тэхніканструктурнае дзейнасць як магчымы варыянт прафесіянальнага навучання).

У працэсе работы па стварэнні стандарту вельмі важна правільна вызначыць месца кожнага прадмета ў сістэме навукавых ведаў. Калі кожны навукавы дысцыпліна будзе разглядацца як пэўная частка больш шырокай адукацыйнай абласці, да якой яна належыць, тады перспектывы пераходнага многапрадметнасці і стварэння інтэграваных курсаў стануць больш рэальнымі.

Стандартызацыя навучання прадугледжвае ўвядзенне новых паняццяў — “адукацыйная абласць” і “вучэбны элемент”, якія ўвядуцца ў сістэму стандарту як структурныя адзінкі.

Адукацыйная абласць — гэта найбольш структурная адзінка ў сістэме стандарту, якая па сваім аб'ёме меншая, чым прадметны цыкл, але большая, чым прадмет. Асноўныя яе прызначэнне — прыблізіць змест школьнага наменклатурнага саставу прадметаў да навукавага. У склад адукацыйнай абласці ўваходзяць існуючыя структурныя адзінкі: прадмет, раздзел прадмета, тэма, раздзел, вучэбны элемент.

Школьны прадмет — найбольш буйная частка адукацыйнай абласці, якая або а'ўляецца яе ядром (алгебра ў складзе адукацыйнай абласці “матэматыка”), або а'ўляецца самастойнай часткай адукацыйнай абласці (слова і спева ў складзе адукацыйнай абласці “мастацтва”), або мае тую ж назву, што і адукацыйная абласць (фізічная культура). Але ў апошнім выпадку нельга ставіць знак роўнасці паміж адукацыйнай абласцю і прадметам. Аб'ём навукавай інфармацыі ў адукацыйнай абласці павінен быць большым, чым той, які прапавуецца вучням для абавязковага навучання.

Раздзел школьнага прадмета (або курса) — гэта трэцяя па ліку структурныя адзінкі стандартызацыі. Каб вытрымаць паслядоўнасць пры размеркаванні праграмавага матэрыялу, у стандартах адукацыйных абласцей павінны быць канкрэты названы гэты раздзел прадмета (або курса).

Чацвёртая структурная адзінка стандарту — тэма як саставная частка раздзела таго ці іншага прадмета. Тэрмін “тэма” ўвядзены на ўжытак вельмі даўно, і ён не патрабуе падрабязнай інтэрпрэтацыі. У стандарце няма неабходнасці раскрысць змест кожнай тэмы, называць яе падтэмы або рабіць пералік аб'ектаў вывучэння. Аднак у стандарце павінен быць пералік тэм кожнага раздзела — канкрэтна ва ўсіх ступенях навучання.

Пятая, самая невялікая структурная адзінка — вучэбны элемент. Вучэбны элемент уяўляе сабой канкрэты аб'ект засваення, у якасці якога могуць быць паняцце, падзель, аперацыя або дзейнасць, уменне, метад дзейнасці. З пункту гледжання вымярэння стандарту вучэбны элемент — гэта найменшы па аб'ёме інфармацыі аб'ект засваення. Падобны часова стандарт будзе стварацца з апарай на існуючы змест адукацыі, то пры распрацоўцы або ўдасканаленні праграм неабходна будзе дэталёва правільна вызначыць структуру вучэбных элементаў кожнага прадмета, абмежавіць іх колькасць у адпаведнасці з мэтай навучання і ўзростнымі магчымасцямі вучняў.

Дакладны ўлік колькасці вучэбных элементаў у кожнай тэме, мінімальны іх складанасці і адбор элементаў з мэтай фарміравання базіснага ядра адукацыі — гэта вельмі складаным і найбольш адказным этап стандартызацыі навучання.

III. Патрабаванні да ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў

Кожны стандарт утрымлівае ў сабе мэту вывучэння канкрэтнага прадмета або курса і адначасова — вынік навукальнай дзейнасці, які заўсёды трэба супастаўляць з мэтай навучання. Стандарт павінен забяспечыць гарантэаваны базісны ўзровень агульнаадукацыйнай падрыхтоўкі па кожнаму прадмету, ствараць трывалую арганізацыйную аснову ў навукальным працэсе.

Пры вызначэнні агульных падыходаў да стандартызацыі агульнай сярэдняй адукацыі важна не дапусціць распаўсюджвання стандарту на тым віду дзейнасці ў рамках школы, якія пастаўлены могуць рэгламентавацца іншымі нарматыўнымі дакументамі. Рамкі адукацыйных стандартаў, асабліва на пачатковым этапе іх стварэння, павінны быць гранічна звужанымі, пры гэтым, вызначаючы паміж абавязковым і неабавязковым, трэба рапуча адмежавана ад усёго таго, што не падлягае вымярэнню, памятаючы элементарны, але прынцыпова важны патрабаванні:

— аснову стандарту павінны складаць толькі тэмы тэарэтычнай і практычнай падрыхтоўкі, якія эксперыментальна правераны і адпавядаюць мэтам падрыхтоўкі вучняў да будучай спецыялізацыі і практычнай дзейнасці;

— аснову аб'ект стандартызацыі — змест і вынікі навукальнага працэсу; спробы тэарэтычнага абгрунтавання стандартызацыі выхавання і развіцця школьнікаў не маюць пад сабой заканадаўчай асновы, паколькі ўвядзенне нарматываў у сферы выхавання і развіцця школьнікаў будзе несумяшчальным з прынцыпамі гуманізму і дэмакратызацыі адукацыі;

— змест стандарту можа быць толькі тое, што падлягае колькаснаму вымярэнню і можа атрымаць ацэнку якасці.

Стандарт як метадалягічны дакумент, на аснове якога будучы распрацоўка праграмы навучання па кожнаму прадмету, найбольш дэталёва будзе распрацоўвацца ў межах адукацыйнай абласці.

Ва ўсіх стандартах асобных прадметаў, як таго вымагае разнаўзроўнявая сістэма адукацыі, рэалізацыя ідэя двух узроўняў патрабаванняў да агульнаадукацыйнай падрыхтоўкі вучняў.

Першы ўзровень — гэта базісны ўзровень абавязковай для ўсіх падрыхтоўкі, які вызначае ніжнюю дапушчальную мяжу вынікаў адукацыі па прадмету. Гэта і ёсць той абавязковы для кожнага вучня мінімум, ніжэй якога апускацца нельга.

Другі ўзровень — павышаны. Ён вызначае той аб'ём навукальнага матэрыялу, які можа забяспечыць школа. Гэты ўзровень дае канкрэтнае ўвядзенне аб жадаемай падрыхтоўцы добра паспяховатага вучня, адначасова ў стандарце вызначаюцца абавязковыя патрабаванні, якія павінны адпавядаць зместу павышанага ўзроўню падрыхтоўкі па данаму прадмету.

Стандарты павінны вызначыць для базіснага і павышанага варыянтаў праграм, на якіх узроўні (эмпірычна-апісальныя ці навуковыя) ўвядуцца асноўныя паняцці і заканамернасці і якім павінны быць узровень валодання іх. Належнае месца павінны быць адрэзанае вырацоўцы аператыўных і дзейнасных уменняў.

У адпаведнасці з патрабаваннямі стандарту паняцце распрацоўка школьных праграм. Пры гэтым складальнікі праграм павінны мець на ўвазе, што і ў межах базіснага ядра кожнага раздзелу праграмы можа мець свой унутраны (магчыма, і невялікі) рэзерв рабочага часу, які дасць магчымасць тэорыя працоўнаму вучню або палічыць адну з аповорных тэм навукальнага прадмета, або ўвесці новую тэму з улікам месцовых умоў і ўзроўню падрыхтоўкі школьнікаў, або выкарыстаць гэты рэзерв для нейкай практычнай работы. Безумоўна, дадатковы матэрыял не павінен быць абавязковым для кожнага вучня, але для тых (асабліва ў другой ступені навучання), чым дапытлівая думка не хоча абмяжоўвацца абавязковым мінімумам, новае цікавае інфармацыя не толькі стварае нейкі запас трываласці агульнаадукацыйных ведаў, але і, напярэдня, дасць імпульс да таго, каб вывучаць любы прадмет на больш высокім узроўні. Наўнясць рэзервы гадзі адкрые дарогі для творчага пошуку, у выніку якога пры адным для ўсіх школ базісным мінімуме могуць унікальна раскрысць творчыя праграмы.

Прымаючы пад увагу права выбару кожным вучнем свайго індывідуальнага шляху развіцця, усе праграмы 9—11 класаў будучы распрацоўвацца на базісным і павышаным узроўнях. Вызначальным дакументам для школ з паліглымным вывучэннем павасобных прадметаў (у мэтах заахоўвання творчых пошукаў) будзе не стандарт, а школьная праграма.

Чарговая задача на шляху да вызначэння ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі школьнікаў — пералік аб'ёму навукальнай нагрузкі, якую заўсёды павінен прымаць агульнаадукацыйны падыход да скіраваных нагрузак ва ўсіх ступенях навучання могуць быць рознымі ў залежнасці ад зместу адукацыі. Прымаючы пад увагу патрабаванні да зместу разнаўзроўнявай навучання, да ліку першаагаровых мер можна аднесці наступныя:

— пералічэнне існуючых наменклатураў прадметаў; вылучэнне тых, якія не ўваходзяць у фундаментальную аснову зместу агульнай сярэдняй адукацыі, і перанесці іх у варыяцыйную частку навукальнага плану;

— не ўвядзіць на базісным узроўні навучання новыя прадметы ў 10—11 класах, а планавана ўвядзенне іх у гэтых класах за лік гадзі, адрэзанае на профільнае навучанне;

— скараціць колькасць прадметаў, рэкамендаваных для вывучэння на павышаным і паліглымным узроўнях навучання;

— пры распрацоўцы стандарту адукацыйных абласцей больш дакладна размяжваць навукальны матэрыял паміж другой і трэцяй ступенямі навучання, не дапусціць дубіравання і неабгрунтаванага пераносу матэрыялу асноўнай школы ў сярэднюю;

— дэталёва прадумаць сістэму дадатковых заданняў, ступінь практычна пераносу ў шкільны вучны схем і ілюстрацыі, якія маюцца ў падручніках; пры адборы заданняў перавагу аддаваць тым, якія накіраваны на развіццё аператыўных уменняў; павялічыць ролю вусных дадатковых заданняў.

У перспектыве канчатковае вырашэнне праблемы ліквідацыі агульнай перагрузкі школьнікаў стане магчымым тады, калі школа паройдзе на 12-гадовы тэрмін навучання.

IV. Кантроль за выкананнем патрабаванняў стандарту

Засваенне навукальнага матэрыялу розных прадметаў павінна забяспечыць дасягненне кожным школьнікам абавязковага ўзроўню падрыхтоўкі, вызначанага ў адукацыйных стандартах. Аднак на ўмовах дыферэнцыраванага навучання паняцце “абавязковы ўзровень” успрымаецца неадназначна. Для тых выпускнікоў школ, хто паждае прадоўжыць вучобу ў тэхнікуме або ІПТ, у якасці абавязковага будзе першы (базісны) ўзровень адукацыі, а тая катэгорыя выпускнікоў, якая апырацца трываць уступныя экзамены ў ВНУ, павінна арыентавацца на другі або павышаны ўзровень адукацыйнай падрыхтоўкі. Такім чынам, у другім выпадку аб'ём паняцця “абавязковы ўзровень” будзе ў пэўнай меры шырокім, чым у першым. Стандарты павінны вызначыць дакладны межы паміж гэтымі двума ўзроўнямі. Вопыт работы па дыферэнцыраваным навучанні паказвае, што неастратэгічна заада рэзка аддзяліць базісны і павышаны ўзроўні адукацыі. Калі праграмы і падручнікі будучы распрацаваны з улікам першага і другога ўзроўняў адукацыі, то толькі пры такой умове выбар узроўню навучання стане сапраўды свабодным.

Важна, каб кожны настаўнік вразумеў і адчуў прынцыповую педагогічную ўстаноўку: выбар узроўню падрыхтоўкі па прадмету дасць вучню, а не настаўніку. У сакавіку 1993 года Міністэрства адукацыі рэспублікавала, што ва ўмовах разнаўзроўнявай адукацыі “паспяхова вытрымаць уступныя экзамены ў ВНУ зможы толькі той, хто валодае ведамі па адпаведным прадмеце не менш, як на другім (профільным) узроўні (“Настаўніцкая газета”, 20 сакавіка 1993 г.). Гэта азначае, што з увядзеннем разнаўзроўнявай адукацыі змяняюцца падыходы да мэтавых устаноўках навучання. Зараз перад кожным настаўнікам (незалежна ад таго, ёсць у школе профільныя класы ці німа) паставлена даўная мэта: дабіцца дасягнення ўсіх вучняў ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі і адначасова ствараць умовы для засваення навукальнага матэрыялу на больш высокім узроўні. Складанасць у тым, што на ўступных экзаменах у ВНУ праводзіцца праверка ўзроўню падрыхтоўкі аб'ірунтаў па прадметах розных школьных профіляў, а профільныя класы не забяспечваюць павышаны ўзровень падрыхтоўкі па прадметах розных цыклаў. Таму па некаторых прадметах выпускнікам школ прыйдзецца рыхтавацца да ўступных экзаменаў у ВНУ на павышаным узроўні шляхам самападрыхтоўкі. У сувязі з гэтым у трэцяй ступені навучання трэба ўсім мерам ажыццяўляць развіццё навывэй самастойнай работы з падручнікам, навукальнымі дапаможнікамі і дадатковай літаратурай. А для гэтага патрэбна, каб у школах былі ўсе неабходныя праграмы, падручнікі і іншыя літаратуры; каб настаўнікі маглі даць кансультацыі для тых вучняў, якія пажадаюць аддаць экзамены на павышаным узроўні.

Паспяховай навукальнай рабоце старшакласнікаў павінен садзейнічаць рэгулярны кантроль за ўзроўнем іх абавязковай падрыхтоўкі.

Стандартызацыя арыентуе на тое, каб бегчы і тэматычны кантроль за навукальнай дзейнасцю школьнікаў замалоўваўся выніковай праверкай дасягнення кожным вучнем патрабаванняў дзяржаўнага стандарту.

Праверка дасягнення дзяржаўнага стандарту праводзіцца з дапамогай спецыяльна распрацаванай сістэмы ваданняў-вымяральных, якія павінны адпавядаць патрабаванням да ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў. Заданні, што ўваходзяць у праверачную работу, маюць на мэце кантроль за вынікамі засваення абавязковага зместу стандарту: навукавых тэорыі, заканамернасцей, паняццяў. Побач з гэтым праверачная ўзровень падрыхтоўкі вучняў да розных відаў навукальнай дзейнасці, а таксама агульнаінтэлектуальнай і агульнавучэбнай ведаў і ўменняў. Вымяральны стандарты забяспечваюць мінімальную затрату часу на правядзенне кантролю, адначасова праверку ведаў у многіх вучняў і адначасна ацэнкі вынікаў навучання.

У якасці вымяральных стандарту могуць быць прапанаваны:

- асобныя заданні з тэматычным адказам, з ліку якіх трэба выбраць адзін — правільны;
- заданні са свабодным адказам, калі вучыць мае магчымасць, карыстаючыся абсталяваннем урока і нагляднымі дапаможнікамі, знайсці патрэбныя звесткі для адказу на пастаўленае пытанне;
- заданні, звязаныя з развіццём абавязковых тыпаў задач і заданні для правяркі практычных уменняў (напрыклад, па фізіцы, біялогіі);
- пісьмовыя работы пасля завяршэння вывучэння пэўнага курса, кантрольныя работы па выніках пэўнага або навукальнага года;
- эксперыментальныя заданні (фізіка, хімія, біялогія);
- вусныя і пісьмовыя залікі і экзамены;
- тэсты як сродак аб'ектыўнага кантролю (тэсты на апаванне і выбар правільнага адказу; тэсты-тыпавыя заданні з выкарыстаннем пэўных алгарытмаў дзейнасці; тэсты для неспытных сітуацый, калі вядома мэта дзеяння, а раней усёвыяны правільны дзеянне трэба самастойна адшукаць і выкарыстаць; тэсты-прэблемныя, рэалізаваны на вывучэнне даследчых магчымасцей, неабходных для атрымання новай інфармацыі і інш.).

Стандарты арыентуюць школу на рэгулярную праверку ўзроўню абавязковай падрыхтоўкі вучняў пры заканчэнні кожнай ступені навучання. Змест праверачных работ не павінен выходзіць за межы таго, што вучылася ў школе. Кантроль арганізуецца з такімі разлікам, каб забяспечыць адначасова правер

